آموزش مداوم
مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
دوره ۱۹، بهمن ۱۳۹۹، ۱۲۳۰-۱۲۲۵

مروری بر نقش‌های مختلف اعضاء یک گروه کوچک آموزشی

محسن رضائیان[۱]

دریافت مقاله:۹۸/۱۱/۱۹ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح:۹۹/۰۶/۰٤ دریافت اصلاحیه از نویسنده:۹۹/۰۶/۱۰ پذیرش مقاله: ۹۹/۰۶/۱۱

چکیده

آموزش در گروه‌های کوچک، یکی از روش‌های مؤثر آموزشی است که می‌تواند کارآیی بسیار مؤثری را در امر یادگیری ایفاء نماید. با این حال، شرط موفقیت این نوع آموزش، آن است که تمامی اعضاء گروه، نقش‌های اساسی خود را به خوبی درک کرده و در عمل ایفاء نمایند. از این رو، در مقاله حاضر ابتدا به انواع نقش‌هایی که اعضاء یک گروه کوچک آموزشی می‌توانند اتخاذ نمایند، اشاره خواهیم کرد. سپس، در خصوص موقعیت‌هایی صحبت خواهیم کرد که در آن‌ها، برخی از اعضاء گروه با ارائه نقش‌های غیرطبیعی و مخرب، کارآیی جریان آموزشی را دچار مخاطره می‌نمایند و برای هر موقعیت نیز راه حل‌هایی را ارائه خواهیم کرد که منجر به رفع مشکل و بازگشت فرد به نقش طبیعی و سازنده خود خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: گروه کوچک، یاددهی- یادگیری، عضو سلطه گر، عضو غیرفعال، تعارض

مقدمه

آموزش در گروه‌های کوچک، یکی از روش‌های مؤثر آموزشی است که می‌تواند کارآیی بسیار مؤثری را در امر یادگیری ایفاء نماید. گروه‌های کوچک که از حداقل دو نفر شروع شده و ممکن است تا سی نفر را نیز در برگیرد، دارای پتانسیل‌های بسیار قوی می‌باشند که می‌توانند جریان آموزش را تسهیل کرده و شرکت فعال همه افراد را رقم بزنند. این نکات زمانی در حداکثر حالت خود محقق می‌گردند که تمامی‌اعضاء گروه، نقش‌های اساسی خود را به خوبی درک کرده و در عمل ایفاء نمایند [۱۰-۱].

از این رو، در مقاله حاضر و با استفاده از منابع موجود [۱۳-۱۱]، ابتدا به انواع نقش‌هایی که اعضاء یک گروه کوچک آموزشی می‌توانند اتخاذ نمایند، اشاره خواهیم کرد. سپس، در خصوص موقعیت‌هایی صحبت خواهیم کرد که در آن‌ها، برخی از اعضاء گروه با ارائه نقش‌های غیرطبیعی و مخرب، کارآیی جریان آموزشی را دچار مخاطره می‌نمایند و برای هر موقعیت نیز راه حل‌هایی را ارائه خواهیم کرد که می‌تواند منجر به رفع مشکل و بازگشت فرد به نقش طبیعی و سازنده خود گردد.

نقش‌های افراد در گروه‌های کوچک آموزشی

معمولاً هر گروه کوچک آموزشی دارای یک هماهنگ کننده (Coordinator) یا تسهیل کنند (Facilitator) است که مسئولیت هماهنگی بین اعضاء گروه را بر عهده دارد. تمامی یاد گیرندگان، عضو (Member) گروه می‌باشند که در مباحث شرکت کرده و با علاقه نظرات خود را پیرامون موضوع مورد

۱- استاد گروه آموزشی اپیدمیولوژی و آمار زیستی، دانشکده پزشکی، مرکز تحقیقات محیط کار، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران
تلفن: ۳۱۳۱۵۱۲۳-۰۳٤، دورنگار: ۳۱۳۱۵۱۲۳-۰۳٤، پست الکترونیکی: moeygmr2@yahoo.co.uk، ارکید: 0000-0003-3070-0166

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1399.19.11.2.5]
[DOI: 10.29252/jrums.19.11.1225]

نظر، ابراز می‌دارند. هم‌چنین، هر یک از اعضاء گروه ممکن است که به فراخور، یکی از دو نقش زیر را نیز بر عهده بگیرند: ۱. کاتب (Scribe) گروه که مسئولیت نگارش مهم‌ترین مباحث گروه را بر عهده دارد. ۲. منشی (Timekeeper) گروه که مسئولیت نگه داشتن وقت و گوشزد کردن زمان را به سایر اعضاء گروه بر عهده دارد [۱۳-۱۱].

موقعیت‌ها و نقش‌های غیر طبیعی و مخرب در آموزش در گروه‌های کوچک

ممکن است فعالیت هر یک از اعضاء گروه به دلایل مختلف از حالت صحیح و طبیعی خود خارج شده و در نتیجه تمامی فعالیت گروه را تحت تأثیر مخرب خویش قرار دهد. در چنین حالاتی بر عهده تمامی اعضاء گروه و به ویژه هماهنگ کننده می‌باشد تا این جریان غیر طبیعی را به شکل صحیح کنترل و به مسیر سازنده خود باز گردانند [۱۴]. نقش‌های غیر طبیعی و مخربی که ممکن است اعضاء گروه، از خود بروز دهند را می‌توان در چهار حالت زیر خلاصه نمود [۱۳-۱۱]:

حالت اول: وجود اعضاء سلطه گر

در این حالت، یکی یا چند نفر از اعضاء گروه ممکن است بسیار بیش‌تر از بقیه صحبت و اظهار نظر کرده و جریان مباحثات سازنده گروه را به سمت نظریات خود متمایل سازند. به این افراد، معمولاً افراد سلطه گر گروه (Dominant group members) اطلاق می‌گردد و بر عهده تک تک اعضاء گروه و به ویژه هماهنگ کننده می‌باشد، تا با انتخاب سیاست‌های مناسب، عملکرد چنین فرد یا افرادی را با سیاست‌های اصلی گروه هماهنگ نمایند. راه حل‌هایی را که می‌توان در برخورد با این افراد در پیش گرفت عبارتند از:

هماهنگ کننده می‌تواند به محض آن‌که فرد سلطه گر در جریان مباحثات گروهی خلل ایجاد نمود، با احترام حرف وی را قطع کرده و نظر سایر افراد گروه را پیرامون موضوع مطرح شده، جویا گردد. اتخاذ چنین سیاستی نه تنها سبب خواهد شد تا مشارکت سایر افراد گروه بر انگیخته شود، بلکه از آن جایی که بحث پیرامون نظر فرد سلطه گر صورت می‌پذیرد، ممکن است سبب شود تا وی احساس شناخته شدن در گروه نموده و از سلطه گری بیش از حد دست بردارد [۱۳-۱۱].

هم‌چنین، ممکن است فرد سلطه گر را به مسئولیت کاتبی و یا منشی گری گروه برگزید تا وی نه تنها انجام چنین مسئولیت‌های را عهده‌دار گردد، بلکه حس شناخته شدن وی توسط سایر اعضاء گروه نیز در صورت نیاز مرتفع گردیده و از رفتار مخرب خود دست بردارد [۱۳-۱۱].

هماهنگ کننده می‌تواند اعضاء گروه را به زیر گروه‌های کوچک‌تر (Buzz groups) تقسیم نماید [۱۵]. در این تقسیم بندی، وی می‌تواند ترتیبی اتخاذ نماید تا تمامی افراد سلطه‌گر را در یک گروه کوچک قرار دهد. به این ترتیب، این افراد ضمن این که با خودشان کنار می‌آیند، تأثیر عمده‌ای را بر روی جریان بحث و گفتگو در سایر گروه‌های کوچک‌تر ایفاء نخواهند کرد. بالاخره، اگر اتخاذ سیاست‌های فوق باعث نگردید که فرد سلطه گر به مسیر طبیعی بحث گروهی باز گردد، آن وقت ممکن است که هماهنگ کننده گروه، به طور خصوصی با چنین فردی صحبت کرده، ضمن آن که دلایل وی را از انجام چنین رفتاری جویا می‌گردد، عواقب رفتاری وی را به طور محترمانه توضیح دهد [۱۲].

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1399.19.11.2.5]
[DOI: 10.29252/jrums.19.11.1225]

حالت دوم: وجود اعضاء غیر فعال

عضو غیر فعال (Non- participant member) یا (Passive team member) به فردی از اعضاء گروه اطلاق می‌گردد که از جریان مباحثات گروهی دوری می‌گزیند و از اظهار نظرات خود طفره می‌رود. معمولاً، افراد برای کسب چنین حالتی دلایل گوناگونی دارند. برای مثال، آن‌ها ممکن است بیش از حد خجالتی بوده، یا علاقه‌ای به موضوع مورد بحث نداشته و یا از جای خود در بین اعضاء گروه ناراضی باشند. هم‌چنین، آن‌ها ممکن است احساس خستگی کرده، دچار حواس پرتی شده و یا ممکن است احساس کنند که فرصت لازم برای اظهار نظر در اختیار آن‌ها قرارداده نشده است. بنابراین، با استفاده از راه حل‌های زیر می‌توان یک عضو غیر فعال را تبدیل به یک عضو فعال نمود [۱۳-۱۱]:

شروع مناسب در یک گروه آموزشی با استفاده از فعالیت‌های یخ شکنی (Ice-breaker activities) نظیر پرسش سؤال از تک تک افراد، سیاست مناسبی است که می‌تواند به مشارکت افراد غیر فعال کمک نماید. در این حالت، هماهنگ کننده از تک تک اعضاء می‌خواهد که پیرامون یک موضوع خاص در مدت زمان کوتاهی اظهار نظر نمایند [۱۶].

هم‌چنین، می‌توان شیوه نشستن افراد را نیز تغییر داد تا اگر افراد از محل نشستن خود ناراضی هستند، بتوانند جای مناسب‌تری را انتخاب نمایند. استفاده از زیر گروه‌های کوچک‌تر در این زمینه نیز سیاست مناسبی می‌باشد. معمولاً در زیر گروه‌های کوچک‌تر، فرصت کافی در اختیار تمامی اعضاء گروه برای اظهار نظر وجود داشته، به علاوه، افراد ممکن است به راحتی بیش‌تری در گروه‌های کوچک‌تر اظهار نظر نمایند [۱۵].

بالاخره، هماهنگ کننده، باید مراقب رفتارهای غیر کلامی شرکت کنندگان باشد و هر یک از آن‌ها اگر علائمی از تمایل به حرف زدن را از خود نشان دادند، باید در جریان بحث گروهی وارد گردند. این رفتارها می‌تواند به شکل تنفس عمیق و اعلام آمادگی برای شروع به صحبت کردن بوده و یا نگاه عمیق و هدفمند به فردی باشد که در حال حاضر به صحبت کردن مشغول می‌باشد [۱۲].

حالت سوم: پیدایش تعارض در بین اعضاء گروه

تعارض (Conflict) نیز یکی از اتفاقات مخربی است که ممکن است موجودیت یک گروه کوچک آموزشی را تهدید نماید. گاهی اوقات ممکن است بین اعضا گروه بحث‌های لفظی پیرامون موضوعات عقیدتی و اخلاقی درگیرد. اگر چنین بحث‌هایی به طور منطقی مدیریت و هدایت نگردد، منجر به از هم پاشیدن تمامی‌گروه خواهد گردید. هم‌چنین، گاهی اوقات ممکن است که از قبل، تعارضی بین برخی از اعضاء گروه، مثلاً در سازمان محل خدمتشان، وجود داشته باشد و شرکت در جلسات گروهی سبب گردد تا این تعارضات به طور آشکار و یا پنهان در جریان بحث‌های گروهی خودنمایی کنند. از این رو، در این حالت نیز، سیاست‌های متناسب باید از طرف تمامی اعضای گروه به ویژه هماهنگ کننده اتخاذ گردد تا تأثیرات مخرب این قبیل تعارضات، به حداقل کاهش یابد. برخی از این سیاست‌ها عبارتند از [۱۳-۱۱]:

در ابتدای تشکیل هر گروه کوچک آموزشی، بیان هدف از تشکیل گروه و قوانینی که هر یک از اعضاء گروه باید مورد نظر قرار دهند، از اهمیت شایان توجهی برخوردار می‌باشد. یکی از مهم‌ترین این قوانین، احترام گذاشتن به عقاید و

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1399.19.11.2.5]
[DOI: 10.29252/jrums.19.11.1225]

باورهای هر یک از اعضاء گروه است که بایستی همواره مورد توجه همه اعضاء گروه قرار گیرد [۱۴].

هم‌چنین، به هنگام پیدایش هر گونه تعارضی، اعضاء گروه باید یاد بگیرند که به جای مناقشه و جر و بحث، به نقد سازنده افکار یک‌دیگر پرداخته و از تعصب و پیش داوری اجتناب نمایند. بالاخره، هماهنگ کننده گروه نیز باید از ورود به هر گونه تعارض بین اعضاء گروه و جانب‌داری از یک ایده و یا فکر خاص خودداری نموده و تمام اهتمام خود را مصروف به حل مسالمت آمیز مناقشه پیش آمده نماید [۱۲].

حالت چهارم: وجود اعضاء با نگرش منفی، بذله گو، پرخاش‌گر، عجول و تمسخرکننده

در یک گروه کوچک آموزشی، وجود اعضاء با نگرش منفی، بذله گو، پرخاش‌گر، عجول و تمسخرکننده نیز می‌تواند جریان آموزشی را به مخاطره اندازد. برای نمونه، وجود اعضاء با نگرش منفی می‌تواند تأثیرات ناخواسته ای را بر عملکرد و انگیزه سایر اعضاء گروه اعمال نماید. برای کاهش این اثرات ناخواسته، هماهنگ کننده ممکن است از اعضاء با نگرش منفی درخواست نماید تا با ارائه مثال‌های گوناگون، منظور خود را به روشی شفاف تر بیان نمایند. وی هم‌چنین ممکن است که از سایر اعضاء گروه درخواست نماید تا دیدگاه‌های مثبت خود را ارائه نمایند. بالاخره، بر عهده هماهنگ کننده است تا در صورت نیاز، به بحث‌های طولانی متعاقب ارائه چنین نگرش‌های منفی پایان دهد [۷].

هم‌چنین، اگرچه مقداری شوخ طبعی و بذله گویی می‌تواند جریان آموزشی را تسهیل نماید، اما ممکن است برخی افراد با مداومت به انجام چنین رفتارهایی، موجبات حواس پرتی سایر اعضاء گروه را فراهم آورند. در چنین مواقعی هماهنگ کننده باید رفتارهای صحیح را در میان اعضاء گروه تقویت نموده و به اظهارنظرهای بذله گویانه توجه ننماید. با این وجود، اگر چنین بذله گویی‌هایی ادامه داشت هماهنگ کننده می‌تواند قوانین اصلی گروه را مجددا یادآوری نموده و با این افراد به طور خصوصی در باره عواقب رفتارهای آن‌ها صحبت نماید [۹].

گاهی اوقات نیز ممکن است یکی از اعضاء گروه به دلایل نامعلومی، نسبت به سایرین حالت پرخاش‌گری داشته باشد. هماهنگ کننده باید مشخص نماید که علت رخداد چنین رفتارهایی چیست. مجدداً قوانین اصلی گروه را یادآوری نموده و از فرد پرخاش‌گر بخواهد تا رفتار خود را کنترل نماید. نظیر همین راهکار برای افراد عجول و تمسخرکننده نیز صادق می‌باشد. عضو عجول، اجازه نمی‌دهد که دیگران صحبت‌های خود را به پایان ببرند. عضو تمسخر کننده نیز ممکن است، اظهار نظرات دیگران را به باد تمسخر بگیرد. در هر دوی این موارد، اعضاء گروه از ارائه نقطه نظرات خود محروم گردیده و جریان آموزشی به مخاطره می‌افتد [۹].

نتیجه‌گیری

در یک گروه کوچک آموزشی، ممکن است فعالیت هر یک از اعضاء گروه به دلایل مختلف از حالت صحیح و طبیعی خود خارج شده و در نتیجه تمامی فعالیت گروه را تحت تأثیر مخرب خویش قرار دهد. ما در این مقاله به چهار حالت، وجود اعضاء سلطه گر، وجود اعضاء غیر فعال، پیدایش تعارض در بین اعضاء گروه و سایر موارد مشتمل بر: وجود اعضاء با نگرش منفی، بذله گو، پرخاش‌گر، عجول و تمسخرکننده اشاره کردیم. شواهد موجود نشان می‌دهد که رخداد هر یک از این حالات، چگونه می‌تواند فضای لذت بخش یادگیری را به

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1399.19.11.2.5]
[DOI: 10.29252/jrums.19.11.1225]

مخاطره انداخته و باعث کاهش انگیزه در بین سایر اعضاء گروه گردد، در چنین حالاتی بر عهده تمامی اعضاء گروه و به ویژه فرد هماهنگ کننده می‌باشد، تا این جریان‌های غیر طبیعی را به شکل صحیح کنترل و به مسیر سازنده خود باز گردانند

References

[1] Rezaeian M. Teaching and Learning in Small Groups. *JRUMS* 2019; 18 (2) :105-6.

[2] Lemoine ER, Rana J, Burgin S. Teaching & Learning Tips 7: small-group discussion. *Int J Dermatol* 2018; 57(5): 583-6.

[3] Bell C, Paterson J, Warman S. Tips for small group teaching. In Practice 2014; 36: 307-9.

[4] Rezaeian, M. Small group teaching in medical and health Education: A perspective of developing world. *Middle East J Business* 2012; 7(1): 11-14.

[5] Kitchen M. Facilitating small groups: how to encourage student learning. *Clin Teach* 2012; 9(1): 3-8.

[6] Lynne Allery. Use small groups to invigorate your teaching, Education for Primary Care, 2012; 23:6, 446-50.

[7] McKimm J, Morris C. Small group teaching. *Br J Hosp Med (Lond)* 2009; 70(11): 654-7.

[8] Jones RW. Learning and teaching in small groups: characteristics, benefits, problems and approaches. *Anaesth Intensive* Care 2007; 35 (4): 587-92.

[9] Cantillon, P., Hutchinson, L. and Wood, D. (eds) ABC of learning and teaching in medicine. 2003. *BMJ Publishing Group ISBN* 07279 16785.

[10] Jaques D. Teaching small groups. BMJ 2003; 326(7387): 492-4.

[11] Exley K, Dennik R. Small group teaching – tutorials, seminars and beyond. 2004. Routledge Falmers. ISBN 0415 307171.

[12] Knox R. Facilitating a small group teaching session. *InnovAit* 2011; 4(6): 360-7.

[13] Rezaeian M. How to preserve the function of a small teaching group in the sensitive situations. Daru Va Darman. 2012; 97: 52.

[14] Rezaeian M. The Role of Facilitator in Teaching and Learning Within Small Groups: A Continuing Education Article. *JRUMS* 2019; 18 (2) :201-06.

[15] Rezaeian M. The Most Important Teaching Methods in Small Groups. *JRUMS* 2019; 18 (4) :401-6.

[16] Yeganehpour P. Ice-breaking as a useful teaching policy for both genders. *Journal of Education and Practice* 2017; 8:22, 137-42.

[17] Wong FMF. A phenomenological research study: Perspectives of student learning through small group work between undergraduate nursing students and educators. *Nurse Educ Today* 2018; 68: 153-8 .

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1399.19.11.2.5]
[DOI: 10.29252/jrums.19.11.1225]

A Review on Different Roles of the Participants in a Small Teaching Group

M. Rezaeian[1]

Received:08/02/2020 Sent for Revision: 25/08/2020 Received Revised Manuscript:31/08/2020 Accepted: 01/09/2020

Teaching in small groups is one of the most efficient methods of education that can paly a very efficient role in learning. The pre-requisite for a successful session is that all members of the group realize and perform their legitimate roles accordingly. Therefore, within the present article we are going firstly to discuss the different roles of the participants in a small teaching group. Then we are going to present diverse situations in which group members might act in a destructive and unnatural way and put the teaching efficiency in danger. Finally, we are going to provide the possible solutions for each destructive situation that leads to problem solving and brings people back to their constructive and natural roles.

Keywords: Small group, Teaching-learning, Dominant member, Non-participant member, Conflict

How to cite this article: Rezaeian M. A Review on Different Roles of the Participants in a Small Teaching Group. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2021; 19 (11): 1225-30. [Farsi]

1- Prof., Epidemiology and Biostatistics Dept., Occupational Environmental Research Center, Rafsanjan Medical School, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran, ORCID: 0000-0003-3070-0166
Tel: (034) 31315123, Fax: (034) 34331315, E-mail: moeygmr2@yahoo.co.uk

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1399.19.11.2.5]
[DOI: 10.29252/jrums.19.11.1225]